

9. Пліско В. І., Носко М. О. Використання заходів фізичного впливу з тактичним осмисленням ситуацій відповідно до ступеня загрози : монографія. Чернігів : Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2010. 284 с.

10. Мартишко А. Ю., Рябуха О. С. Особливості формування теоретичних і методичних знань із фізичної підготовки поліцейських. *Юридична психологія та педагогіка*. 2016. № 2 (13). С. 127–136.

11. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Академвидав, 2014. 456 с.

Надійшла до редколегії 21.04.2019

УДК 351.741

Є. О. МЕЛЕНТІ,

кандидат технічних наук,

завідувач спеціальної кафедри № 2 Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

І. В. ЄВТУШЕНКО,

кандидат юридичних наук,

старший викладач спеціальної кафедри № 2 Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

О. А. ГАРБУЗОВ,

старший викладач спеціальної кафедри № 2 Інституту підготовки юридичних кадрів для

Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

В. О. ПОНОМАРЬОВ,

старший викладач спеціальної кафедри № 2 Інституту підготовки юридичних кадрів для

Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

УДОСКОНАЛЕННЯ РІВНЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ПРЕДСТАВНИКІВ СИЛ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Тривале продовження бойових дій на окремих територіях Донецької та Луганської областей, а також нестабільна політична обстановка на території України показали слабкі місця в рівні тактико-спеціальної та вогневої підготовки сил сектору безпеки та оборони. Проте активне використання набутого практичного досвіду в районі проведення бойових дій сприяє вдосконаленню теоретичних положень та практичних аспектів тактико-спеціальної та вогневої підготовки. Також введення Операції об'єднаних сил на зміну Антитерористичній операції дозволило розмежувати оперативно-службові та службово-бойові завдання між всіма складовими сектору безпеки і оборони України відповідно до їх компетенції. Однак, зміст тактико-спеціальної і вогневої підготовки як навчальних дисциплін при професійній підготовці співробітників правоохоронних органів та військових формувань потребує подальших досліджень та наближення до вимог сьогодення.

З огляду на те, що тактика дій і форми застосування силових підрозділів інших держав, незаконних воєнізованих та збройних формувань (НЗФ) постійно видозмінюється, постійне вдосконалення своїх професійних навичок військовослужбовцями та співробітниками складових сектору безпеки і оборони є запорукою переходу від кількісної переваги над противником до якісної. Принцип малих добре навчених тактичних груп спеціальних підрозділів активно застосовується в силових структурах країн-членів НАТО та Європейського Союзу. Звичайно вітчизняний досвід проведення антитерористичної операції

на сході України показує, що для ліквідації НЗФ на досить великій за площею території потребує додаткового залучення сил та засобів Збройних Сил України (ЗСУ), Національної гвардії України (НГУ), Служби безпеки України (СБУ) й інших правоохоронних органів та військових формувань. Тобто в таких реаліях потребує вдосконалення взаємодії між штурмовими спеціальними підрозділами та підрозділами й частинами ЗСУ, НГУ, які здійснюватимуть блокування, поділ на сектори району проведення антитерористичної операції, подавлення вогнем заздалегідь підготовлених та укріплених позицій НЗФ перед «зачисткою» урбанізованих районів. В цьому аспекті високий рівень володіння стрілецькою зброєю, спеціальної фізичної підготовки, психологічної стійкості та стійкі навички й вміння з тактико-спеціальної підготовки співробітників спеціальних підрозділів правоохоронних органів та військових формувань стають вирішальним чинником в успішному виконанні бойових завдань.

Окремо слід зазначити, що формування сучасної правової системи України у відповідності з міжнародними правовими стандартами та вдосконалення сил сектору безпеки і оборони, є процесом складним, багатогранним та багатофункціональним, а тому потребує глибокого наукового аналізу правової дійсності та недоліків в практичній діяльності для налагодження позитивних тенденцій розвитку. В сучасних умовах організованого збройного опору НЗФ та наявності загрози конституційному ладу в окремих районах Донецької та Луганської областей до врегулювання цього конфлікту залучаються органи СБУ, з'єднання та частини ЗСУ, НГУ, Національна поліція та інші складові, які в своїй сукупності являють собою сили сектору безпеки і оборони. Як свідчать сучасні реалії масштаби організованого опору можна подолати лише за допомогою сукупного та налагодженого впливу на НЗФ з боку всіх сил сектору безпеки і оборони України, однак останні потребують вдосконалення рівня тактичної та вогневої підготовки кожного з підрозділів.

Національна гвардія України (НГУ) безпосередньо призначена для дій по охороні громадського порядку і забезпеченню громадської безпеки, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань на території України [1]. Враховуючи призначення НГУ, не повинно викликати сумнівів пріоритетне використання з'єднань і частин підрозділів НГУ для силової складової заходів органів СБУ у внутрішньому збройному конфлікті.

З'єднання і частини НГУ повинні діяти в оперативному підпорядкуванні СБУ і вирішувати завдання по охороні громадського порядку, забезпеченню суспільної безпеки в районі конфлікту; виявленню, знешкодженню та нейтралізації лідерів, членів груп та посібників, перекриття каналів їх фінансування і матеріально-технічного забезпечення; здійснювати пошук і знищення тайників із зброєю і боєприпасами.

Так, слід дійти висновку, що дії Національної поліції, Національної гвардії України на цій стадії конфлікту повинні проводитися у тісній взаємодії з органами військової контррозвідки та регіональними органами СБУ на підставі даних про оперативну обстановку органів СБУ задля ефективної боротьби з диверсіями і тероризмом у всіх їх проявах.

Проте, варто зазначити що однієї налагодженої міжвідомчої взаємодії недостатньо. Необхідно, крім цього приділяти увагу підвищенню якості та оперативності реагування на всі повідомлення громадян кримінального характеру та правопорушення шляхом визначення оптимальної кількості військовослужбовців Національної гвардії України та Національної поліції України на обслугованих територіях для досягнення максимальної мобільності. Оскільки вчасне реагування – запорука ефективної протидії злочинності, а також зростання рівня довіри громадян та населення.

Переходячи безпосередньо до розгляду якості підготовки кваліфікованих кадрів сил сектору безпеки і оборони необхідно враховувати широкий діапазон та велику кількість рівнів складнощів та специфічних умов, в яких відбувається виконання службових та бойових завдань. Адже, працівники правоохоронних органів, співробітники та військовослужбовці сил сектору безпеки і оборони постійно піддаються впливу стресових факторів, виконуваних ними

службові та бойові завдання в більшості випадків супроводжується специфічними умовами та додатковими ускладнюючими факторами, такими як надмірне фізичне навантаження під час виконання завдання чи несення служби у засобах індивідуального бронезахисту, або здійснення службово-бойової діяльності в умовах високих або низьких температур в залежності від пори року або території виконання таких завдань, або психологічне навантаження внаслідок тривалого виконання завдання з відчуттям власної відповідальності за позитивний результат виконання поставленого завдання.

Перелічені фактори впливають на фізичні та психологічні можливості представника сил сектору безпеки і оборони, на стан здоров'я та здатність ефективно виконувати службові завдання військовослужбовцями та співробітниками сил охорони правопорядку чи працівників правоохоронних органів.

Сили спеціальних операцій іноземних держав приділяють важливу увагу якості фізичної підготовки та досконалості тактичної підготовки і, крім того, не залишають поза увагою психологічну підготовку для вдосконалення стресостійкості. Тому, слід наголосити, що в процесі бойової підготовки до виконання оперативно-службових та службово-бойових завдань, необхідно моделювати ситуації та налаштовувати навчаємих, що противником буде добре підготовлений в тактичному та фізичному плані боєць. В такому випадку результат виконання завдання безпосередньо залежить від якості знань, вмінь та навичок в сфері тактичної, тактико-спеціальної та вогневої підготовки.

Ефективне вдосконалення діяльності силових структур сектору безпеки і оборони в процесі інтеграції в європейську систему безпеки слід проводити з урахуванням практики провідних країн Світу. Ми можемо спостерігати, що існуюча тактика силових структур що була сформована в радянські часи була розрахована на солдат строкової служби і представляє собою діяльність великих груп. Однак, на сучасному етапі нашими силами охорони правопорядку, органами сектору безпеки і оборони все більше починають використовуватися тактика і принципи, котрі більше підходять в сучасних умовах виконання службових та бойових завдання. Слід зазначити, що рівень підготовки потребує покращення та доведення певних дій до автоматизму, оскільки в різних умовах та проти різного за розміром та характером дій противника має використовуватися й відповідна тактика дій, а тому і швидкість реагування та виконання завдань кожним військовослужбовцем є необхідністю для ефективної діяльності підрозділу.

Якщо розглянути тактику французької мобільної жандармерії, яка вважається однією з провідних у підготовці підрозділів миротворчих поліцейських підрозділів ООН і має ряд суттєвих переваг, можна дійти висновку, що використання дрібних груп дозволяє підвищити ефективність, мобільність та маневреність підрозділу, спрощується командування підрозділу за рахунок того, що застосування спеціальних засобів та зброї застосовується не за командою керівника операції, а за командою командира підрозділу, що в свою чергу позитивно впливає на своєчасність та швидкість здійснення необхідних заходів. Для вдосконалення тактичної підготовки слід взяти до уваги та для практичного застосування тактику французької мобільної жандармерії при підготовці підрозділів, тактичні особливості діяльності підрозділів НАТО та Німеччини.

Варто розглянути варіант спрощення механізму оперативного введення правового режиму надзвичайного стану для обмеження притоку людей до населених пунктів; на законодавчому рівні передбачити можливість визначити, що керівником спеціальної операції або особою, що приймає рішення на проведення силової фази призначати керівника від місцевої держадміністрації та законодавчо закріпити право командирів низової ланки приймати рішення на місці щодо можливості та доцільності застосування зброї й спеціальних засобів [3].

Проте, варто наголосити і про важливість привчати співробітників та представників сил сектору безпеки і оборони до чітких дій при поводженні зі зброєю та у разі появи зброї в руках у сторонніх осіб або озброєного противника. На цих питаннях слід детальніше

зупинятися на заняттях з вогневої підготовки з військовослужбовцями, співробітниками сектору безпеки та оборони, щоб виховувати психологічну стійкість та готовність до застосування зброї, зменшення небойових втрат в процесі неправильного поводження зі зброєю. Моделювання найбільш імовірних сценаріїв розвитку подій в процесі навчання та відпрацювання дій за різними ввідними надає можливість співробітникам набути стійких навичок та вмінь. В умовах виконання завдань за призначенням такі знання й уміння дозволять швидко та кваліфіковано реагувати на можливі з боку озброєного порушника, а також викоренить власний страх зброї, що особливо заважає співробітникам на початковому етапі проходження служби.

При проведенні тренувань з вогневої підготовки варто задіювати ускладнюючі фактори, на кшталт проведення занять в умовах високих та низьких температур, стандартні стрілецькі вправи слід довершити відволікаючими факторами (наприклад шумові ефекти поруч із стріляючим для того щоб прививати вміння абстрагуватися стороннім відволікаючим факторам та протидіяти стресовій ситуації за рахунок моральної і психологічної стійкості), як це практикується в силових підрозділах США та Німеччини. Також, варто відпрацьовувати навички по веденню вогню під впливом когнітивного навантаження, в умовах обмеженого часу під час якого необхідно використовувати сконцентрованість уваги на об'єктах та цілях [4].

Узагальнивши вищевикладене можна дійти висновку щодо основних напрямків вдосконалення рівня тактико-спеціальної та вогневої підготовки військовослужбовців при виконанні службових та бойових завдань. Отже, слід враховувати досвід іноземних силових відомств, враховувати сучасні тенденції та вітчизняний досвід проведення спеціальних операцій. З метою підвищення ефективності та злагодженості дій підрозділу в процесі тренувань роботи акцент щодо зменшення кількісного складу підрозділу, а також збільшення навантаження під час тренувань з вогневої, тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки з використанням ускладнюючих факторів з додатковим негативним психологічним і фізичним впливом. На нашу думку, такий підхід дозволить загартувати співробітників та зменшити негативний вплив факторів та стресорів, що виникають в процесі виконання службово-бойових та оперативно-службових завдань.

Список бібліографічних посилань

1. Про національну гвардію України : закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.
2. Назаренко О. Л., Дробаха Г. А. Формалізація задачі вибору раціональних способів застосування формування Національної гвардії України для припинення масових заворушень. *Чесць і закон*. 2017. № 1 (60). С. 38–45.
3. Шмаков О. М., Лавніченко О. В. Повноваження суб'єктів сфери безпеки України з припинення масових заворушень. *Чесць і закон*. 2016. № 4 (59). С. 26–33.
4. Луценко І. С., Бальва А. Ф. Нестандартні шляхи вдосконалення рівня вогневої підготовки працівників правоохоронних органів // Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності правоохоронних органів та військових формувань : матеріали регіон. круглого столу (м. Харків, 11 трав. 2018 р.). Харків : ФОП Бровін О. В., 2018. Вип. 2. С. 30–33.

Надійшла до редколегії 06.04.2019